

Waldemar Chrostowski

"Premisla Christiana", T. II, 1988/1989 : [recenzja]

Collectanea Theologica 61/4, 199-201

1991

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Premislia Christiana, tom II, Instytut Teologiczny w Przemyślu, Przemyśl 1988/1989, s. 264, red. ks. Tadeusz ŚLIWA.

W zmienionej sytuacji społeczno-politycznej zwiększyła się liczba i częstotliwość publikacji o profilu religijnym. W rozmaitych ośrodkach naukowych w kraju są podejmowane starania o wznowienie dawnych i wprowadzenie nowych czasopism teologicznych. *Premislia Christiana*, jak we *Wstępie* do tomu II wyjaśnia redaktor, nawiązują do tradycji przemyskich czasopism kościelnych wydawanych w XIX w.: *Przyjaciel Chrześcijańskiej Prawdy*, *Echo Przemyskie* oraz *Kronika Diecezji Przemyskiej*. Wydawcą periodyku jest Instytut Teologiczny w Przemyślu, którego początki sięgają pierwszej połowy XIX w., gdy placówka wiernie naśladowała profil i zadania uniwersyteckich wydziałów teologicznych w Austrii. Czasopismo ma stanowić wydawnicze forum publikowania prac kolegium wykładowców Instytutu, dając możliwości zapoznania szerokich kręgów odbiorców ze stanem i kierunkami badań podejmowanych w Polsce południowo-wschodniej. W Przemyślu krzyżowały się najważniejsze szlaki międzynarodowe oraz odbywała się owocna symbioza kultury chrześcijańskiego Wschodu i Zachodu, widoczna m.in. we współistnieniu chrześcijan obydwu obrządków. Jak dramatyczne i złożone bywały te dzieje wskazuje niedawny spór wokół kościoła karmelitów.

Prezentację zawartości tomu należy podjąć w innej kolejności aniżeli ta, jaką zaproponowali redaktorzy. Różnotematyczne artykuły zostały przemieszane ze sobą i warto pokusić się o klarowniejszą systematyzację. Najpożyteczniej jest rozpocząć lekturę periodyku od dwóch tekstów dających rozeznanie na temat jego genety i charakteru. Ks. Adam Szal w obszernym artykule *Czasopismo „Echo Przemyskie” (1896—1918)* prezentuje czasopismo, do którego tradycji nawiązują *Premislia Christiana* (s. 77—135). Otrzymujemy dużo cennych informacji o *Echu Przemyskim*, a także o tradycjach czasopiśmienniczych Przemyśla i obrazie życia politycznego, ekonomiczno-społecznego i religijnego, jaki został przedstawiony na łamach czasopisma. Tekst stanowi wzorcowy przykład pisarstwa na tego rodzaju tematy, umożliwiając pogłębienie i ubogacenie wiedzy o całokształcie życia społecznego Przemyśla i okolicy na przełomie XIX i XX wieku. Ks. Hieronim Eugeniusz Wyczawski OFM, znakomity historyk oraz bystry i wnikliwy obserwator, napisał szkic *Refleksje historyka na temat czasopisma „Premislia Christiana”* (s. 255—258). Jest to w gruncie rzeczy recenzja pierwszego tomu czasopisma, bilansująca jego zawartość z trafnymi uwagami i sugestiami adresowanymi do redaktorów.

Ważne miejsce w tomie zajmują dwa artykuły z zakresu teologii dogmatycznej i jej biblijnych korzeni. Obydwa dotyczą prawdy o Eucharystii. Pierwszy, najobszerniejszy ze wszystkich, pióra ks. Mariana Rojka, zatytułowany *Eucharystia buduje Kościół: Relacje między Kościołem a Eucharystią w kontekście doktrynalnym encykliki papieża Pawła VI „Mysterium Fidei”*, otwiera omawiany tom (s. 7—75). Mamy tu wykład doktryny eucharystycznej Pawła VI, pod kątem jej wkładu w odnowę i pogłębienie prawdy o Eucharystii, szczególnie w perspektywie soteriologicznej i eklezjologicznej, zwłaszcza na korzyść nowych aspektów biblijnych. Autor omawia tło historyczne, a następnie motywy i treść encykliki *Mysterium Fidei*. Wskazuje na dwójaki wymiar misterium eucharystycznego — ofiara i sakrament — oraz przedstawia ich wzajemne wewnętrzne związki i organiczną kontynuację. Druga część rozważań, poświęcona misterium eucharystycznemu w aspekcie rzeczywistej obecności Chrystusa, ma profil historyczny i ukazuje meandry poglądów teologicznych w tym zakresie. Refleksja jest przeprowadzona ciekawie i precyzyjnie oraz obficie poparta literaturą obcojęzyczną. Artykuł jest wart zainteresowania ze strony dogmatyków i wytycza dalsze kierunki refleksji nad Eucharystią. Tych samych zagadnień dotyczy tekst ks. Stanisława Haręzgi *Biblijne podstawy prawdy o Eucharystii jako „sakramencie*

sensu” ludzkiego życia (s. 167—173). Jest to pokiosie II Krajowego Kongresu Eucharystycznego. Ks. Hareńzga omawia starotestamentowy wątek manny jako Bożego pokarmu w drodze przez pustynię i daru chleba w Eliaszowym doświadczeniu Boga. Następnie przechodzi do NT i rozpatruje eucharystyczną wymowę cudów rozmnożenia chleba, pierwszą część Janowej mowy eucharystycznej (J 6, 22—59), Łukaszy epizod uczniów zmierzających do Emaus (Łk 24, 13—35) oraz motyw „manny ukrytej” w Ap 2, 17. Godne przemyślenia są zasugerowane wnioski praktyczne, wśród nich przede wszystkim te, które odnoszą się do przeprowadzanej na różnych poziomach katechezy eucharystycznej.

Dwa przyczynki należą do dziedziny psychologii i wyszły spod pióra ks. Mariana Wolickiego: *Koncepcja człowieka w analizie egzystencjalnej Viktora Emila Frankla* (s. 137—166) oraz *Relacje osobowe w rodzinie* (s. 185—188). Pierwszy przedstawia dążenia Frankla do stworzenia pełnego obrazu człowieka, dwa modele człowieka przedłożone w jego analizie egzystencjalnej (model struktury bytowej i model ontologiczno-dymensjonalny), a także pojęcie, rzeczywistość i zasadnicze cechy osoby duchowej w strukturze bytu ludzkiego. Drugi skupia się na relacjach osobowych między poszczególnymi członkami rodziny, zwłaszcza między małżonkami i między rodzicami a dziećmi, przesuwając punkt ciężkości z płaszczyzny psychologicznej na płaszczyznę antropologiczną i filozoficzną. Przesunięcie to jest dostrzegalne już w tradycji filozoficznej św. Tomasza, zaś ostatnio bywa znowu akcentowane coraz częściej.

Trudno jednoznacznie zakwalifikować dwa inne artykuły zamieszczone w II tomie *Premisla Christiana*. Jeden lokuje się na pograniczu teologii duchowości i historii. Chodzi o szkic *Kształtowanie się życia duchowego ks. Bronisława Markiewicza*, autorstwa ks. Andrzeja Skiby (s. 175—184). Tekst daje dobre wyobrażenie o kolejnych etapach wzrostu duchowego założyciela dwóch zgromadzeń zakonnych, michalitów i michalitek. Drugi, zatytułowany *Świątynia i krajobraz*, wyszedł spod pióra ks. Zbigniewa Białamowicza (s. 205—212). Jest to zwięzła synteza na temat odwiecznych usiłowań do wyodrębnienia świątyni ze środowiska i krajobrazu. Niezależnie od religii i sposobu pojmowania Boga wygląd i funkcje świątyni są wyrazem woli izolowania sfery sacrum od profanum oraz otoczenia miejsc kultu atmosferą świętości, niedostępności i tajemnicy.

Bardzo interesujące są artykuły z dziedziny katolickiej nauki społecznej i socjologii religii. Ks. Kazimierz Ryczan omawia zagadnienie *Kościół a związki zawodowe* (s. 189—196), przedstawiając genezę zawodowego ruchu robotniczego oraz kierunki i etapy nauczania Kościoła w kwestii społecznej aż po encyklikę *Laborem exercens*. Artykuł kończą spostrzeżenia dotyczące recepcji kościelnego nauczania o zrzeszeniach robotniczych i związkach zawodowych w Polsce. Ks. Kazimierz Bełch jest autorem tekstu *Struktura zawodu a stan praktyk religijnych wśród dominicanos w diecezji przemyskiej* (s. 197—203). Znajdujemy w nim ciekawe wnioski poczynione w rezultacie systematyzacji badań życia religijnego rozmaitych kategorii zawodowych, podjętych w latach 1980—84 wśród uczestników niedzielnej Mszy św. w 36 parafiach diecezji przemyskiej. Badania są reprezentatywne dla dominicanos całej diecezji, można zaś postawić pytanie, czy i na ile są reprezentatywne dla całego kraju.

Trzy artykuły koncentrują się wokół problematyki historycznej. Autorem dwóch jest ks. Tadeusz Sliwa. Do początków jego kariery naukowej nawiązał H. E. Wycza w ski OFM w przypisach do własnego tekstu zamieszczonego w tymże tomie (s. 258, n. 3) i nie są to słowa bez pokrycia. Ks. Sliwa jest znawcą dziejów Cerkwi Ruskiej i ma w tym przedmiocie poważny dorobek naukowy. Tym razem opublikował teksty: *Teofan — Bogdan Rypiński — arcybiskup połocki, biskup witebski i mścislawski (1576—1588)*, stanowiący ważny przyczynek do poznania dziejów Rzeczypospolitej i Koś-

ciola w drugiej połowie XVI w. (s. 227—234), oraz *Pięćsetpięćdziesięciolecie Soboru Ferraro—Florenckiego* (s. 243—254), gdzie przedstawia tło historyczne oraz przebieg i skutki soboru, wśród których na pierwszy plan wybija się pokonanie przez papieństwo tendencji koncyliarystycznych oraz stworzenie wzorca dla wszystkich późniejszych unii kościelnych. Z kolei ks. Józef Wólczański napisał szkic *Z dziejów Akademii Duchownej w Petersburgu* (s. 213—224). Powołana do życia przez cara Mikołaja I miała wedle intencji założyciela przygotowywać kadre polskiego duchowieństwa na wyższe stanowiska kościelne w duchu absolutnego lojalizmu wobec władcy. Tekst omawia narodziny i funkcjonowanie Akademii oraz jej rolę w procesie kształtowania życia Kościoła w zaborze rosyjskim.

Ważne miejsce w tomie zajmuje doskonałe opracowanie *Żydowsko-chrześcijańskie seminarium w Chicago (1989) jako model dialogu międzyreligijnego*, pióra ks. Stanisława Haręzgi (s. 235—242). Autor był jednym z bardziej aktywnych uczestników międzyreligijnego spotkania w Chicago, zaś jego prezentacja należy do najlepszych opisów tego unikalnego wydarzenia. Ks. Haręzga omawia chicagowskie seminarium na tle ogólnokościelnego dialogu z judaizmem, przypomina kierunki zaproponowanego przez organizatorów ze Spertus College of Judaica studium biblijno-teologicznego oraz doświadczenia liturgii i modlitwy, a także wskazuje na praktyczne nurty dialogu.

Trzy teksty przybliżają to, co aktualnie dzieje się w Przemysłu: *Z życia Muzeum Diecezjalnego w Przemysłu* — ks. Zbigniew Bielałowicz (s. 225—226), *Członkowie redakcji „Vox Patrum” w Seminarium Duchownym w Przemysłu* — Bogdan Stanaszek (s. 259—260) oraz zamykające tom *Sprawozdanie z działalności Seminarium Duchownego i Instytutu Teologicznego w Przemysłu za rok akademicki 1988/89*, opracowane przez ks. Stanisława Zygarcowicza (s. 261—264).

Tom zawiera zatem 17 interesujących artykułów i przyczynków. W pełni zasługuje na uwagę teologów, socjologów, socjologów religii, psychologów, historyków, ekumenistów i pastoralistów. Szkoda tylko, że teksty nie zostały ułożone podług jakiegoś czytelnego klucza, więc czytelnik sam musi się postarać o jego ustalenie. W tomie znalazło się zbyt wiele błędów maszynowych i pomyłek, a nawet błędów ortograficznych. Wprawdzie kilkadziesiąt sprostowano w załączonym do czasopisma wykazie błędów, ale wnikliwą korektę należało przeprowadzić wcześniej. Pomyłki i błędy w drukowanych publikacjach to częsty grzech piśmiennictwa teologicznego w naszym kraju. Żenujące niedociągnięcia obniżają rangę najambitniejszych przedsięwzięć. Przeważnie początkujące gremia wydawnicze właśnie w tej dziedzinie muszą wykazywać maksymalną kompetencję i staranność. Mimo tych usterek został zrobiony dobry początek i z niecierpliwością czekamy na kolejne tomy *Premisla Christiana*.

ks. Waldemar Chrostowski, Warszawa

C. BREKELMANS (ed.) — M. VERVENNE (rev. and enlarged ed.), *Continuing Questions in Old Testament Method and Theology*, Bibliotheca Ephemeridum Theologicarum Lovaniensium XXXIII, Leuven University Press — Uitgeverij Peeters, Leuven 1989, s. 250.

Książka ma osobliwy rodowód, którego świadectwem jest jej podwójny tytuł. Podany wyżej w brzmieniu angielskim pochodzi z obwoluty, natomiast na stronie tytułowej widnieje nieco inny tytuł francuski (*Questions discutées d'Ancien Testament — Méthode et Théologie*), zaś angielski służy jako podtytuł. Chodzi bowiem o drugie wydanie dzieła opublikowanego po raz pierwszy w 1974 r., w ramach tej samej serii wydawniczej. W książce zebrano